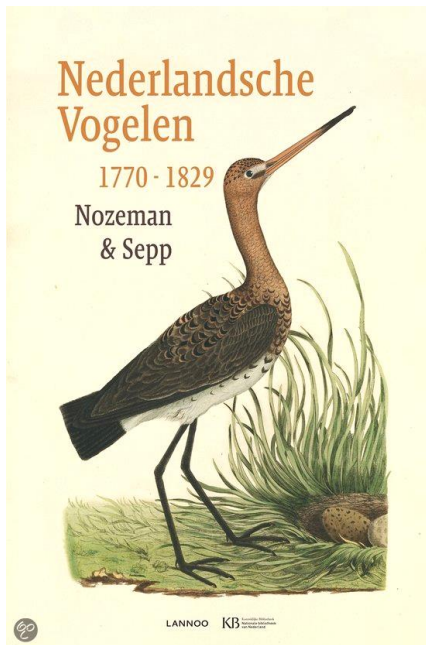

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Nozeman & Sepp 2014. *Nederlandsche Vogelen 1770-1829*. Uitgevers: Lannoo & Koninklijke Bibliotheek. 816 pagina's. Prijs € 129.

Ter gelegenheid van ons 50-jarig jubileum hield burgemeester Rijpstra op 9 april een toespraak bij de opening van de kunsttentoonstelling in het Jan Verwey Natuurcentrum. Daarbij overhandigde hij voorzitter Jaap Eisenga namens het gemeentebestuur het grootste vogelboek dat ooit in ons land is uitgegeven. Het gaat hier om een facsimile uitgave van het oorspronkelijke werk *Nederlandsche Vogelen* dat in vijf delen verscheen in de periode 1770 - 1829.

De vijf delen zijn in deze nieuwe uitgave samengebracht in één band, voorzien van een register en een inleiding. Die inleiding maakt duidelijk dat met dit boek de serieuze ornithologie in ons land begon. In de achttiende eeuw hielden nogal wat welgestelden er een naturaliënkabinet op na, waarin zij grote verzamelingen aan mineralen, opgezette vogels en opgeprikte insecten aanlegden. Op hun buitenplaatsen was vaak een menagerie aanwezig, waarin vogels en dieren uit de koloniën te bewonderen waren. Voor de inlandse avifauna kwam pas in de tweede helft van de achttiende eeuw wat meer belangstelling. Het was de uit Hamburg afkomstige Christiaan Sepp die met zijn zoon Jan Christiaan het initiatief nam om een boek over de *Nederlandsche Vogelen* uit te geven. Zij dreven een boekhandel en uitgeverij in Amsterdam en waren bekwame graveurs. Voor het schrijven van teksten bij de platen trok hij Cornelis Nozeman aan. Deze Remonstrantse predikant was een kenner van de inlandse avifauna doordat hij lange wandelingen maakte op allerlei plaatsen in Noord- en Zuid-Holland. Hierbij liet hij zich vergezellen door ervaren nestenzoekers. Nozeman wilde namelijk zeker weten of hij met een Nederlandse

broedvogel te maken had. Bij zijn tochten maakte hij veel aantekeningen over de leefwijze (de 'oeconomie' noemde hij dat) van de vogels. Vanzelfsprekend voor die tijd was hij ook jager. In zijn beschrijvingen gaat Nozeman in op het verenkleed, de leefwijze, de nestbouw en de al of niet vermeende schadelijkheid voor de landbouw. Is dat laatste het geval dan volgen aanwijzingen hoe de soort het best bestreden kan worden. Wellicht interessanter voor de lezers van nu zijn de culinaire aanwijzingen. Zo zijn Meerkoet, Spreeuw en Kemphaan goed te eten en vormt de Rotgans een ware delicatessen!

De afbeeldingen doen in onze ogen af en toe wat houterig aan omdat veel vogels nagetekend werden van opgezette exemplaren. Niet alleen door gebrek aan vakmanschap, maar nog meer door het ontbreken van veldervaring met de desbetreffende soort, wist de preparateur niet steeds de juiste houding goed weer te geven. Soms is zelfs niet te zien om welke soort het eigenlijk gaat.

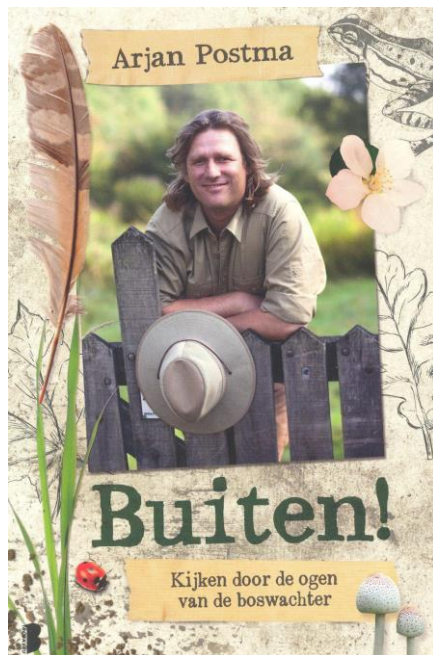
Doordat het boek met handgekleurde platen werd uitgegeven, was aanschaf alleen voor de rijke elite weggelegd. De oplage bedroeg nauwelijks 100 exemplaren! Het productieproces verliep zo langzaam dat Nozeman de voltooiing niet meer meemaakte. Het schrijven van de laatste delen werd door anderen voortgezet, onder andere door Temminck, de eerste directeur van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in Leiden.

Het boek is in groot formaat (56 x 39 cm) uitgegeven. Hierdoor konden veel vogels op ware grootte worden afgebeeld. In veel gevallen zijn ook nesten met eieren getekend. Opvallend is dat nogal eens ook een albino exemplaar is afgebeeld. Het boek geeft verder een goed inzicht in de toen gebruikte vogelnamen. Sommige namen blijken eeuwenoud te zijn, maar anderen zijn volledig in onbruik geraakt zoals 'de zwemmer' voor de Grauwe Kiekendief en 'de kleine hertog' voor de Dwergooruil. Dit bijzonder interessante boekwerk is nu ook in kleiner formaat (op 70%) verschenen. Hierdoor is het gewicht van 12,5 kg teruggebracht tot 8 kg. De prijs van deze verkleinde uitgave bedraagt € 99. Heb je meer belangstelling voor een origineel exemplaar, dan zal je ten minste 16 miljoen euro moeten meebrengen!

Arjan Postma 2014. *Buiten!* Uitgeverij Koen van Santvoord en Meulenhoff Boekeryj bv. Amsterdam. 263 pagina's. Prijs € 15.

Arjan Postma is een bekende TV-persoonlijkheid die met zijn bevlogen verhalen eerst de aandacht trok in *De Wereld Draait Door* en later in *RTL Late Night* bij Umberto Tan. In het kader van ons 50-jarig jubileum hield Arjan Postma op 22 april 2016 een lezing in het Jan Verwey Natuurcentrum. Een bijzondere lezing! Want wanneer maak je mee dat een spreker zo'n anderhalf uur aan het woord is zonder ook maar één plaatje te laten zien! Als dan de zaal toch geboeid blijft luisteren, begrijp je dat Postma en rasverteller is. En wat hij vertelde was ook zeker de moeite waard. Arjan Postma bleek de

ontwikkelingen in de veldbiologie goed bij te houden. Zo vatte hij bijvoorbeeld het recent beschreven paringsgedrag van Kemphanen op heldere wijze samen. Ook allerlei belevenissen uit zijn boswachterpraktijk passeerden de revue. Kortom het was een vlotte, boeiende lezing met een hoge informatiedichtheid!

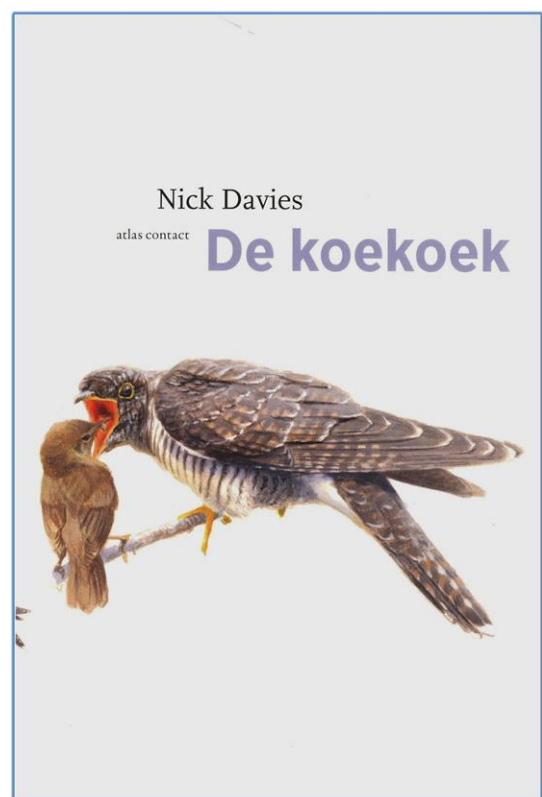
In het boek dat voor onze bibliotheek is aangeschaft, zijn diverse onderwerpen uit zijn lezing terug te vinden. Na het lezen van een paar stukje weet je: Arjan schrijft zoals hij vertelt. Dus lekker vlot en informatief. In het boek zul je ook geen plaatjes vinden van de dieren die passeren. Wel zijn enkele werktekeningen opgenomen om bepaalde voorwerpen zelf te maken, zoals een egelhuisje, een strandfuijk en een hommelmastje. Van harte aanbevolen en ook heel geschikt om anderen cadeau te doen.

Nick Davies 2016 *De koekoek*. Uitgeverij Atlas Contact Amsterdam/Antwerpen. 287 pagina's. Prijs € 25.

Al een jaar na het uitkomen van *The cuckoo* in Engeland, heeft Uitgeverij Atlas Contact een vertaling van dit boek uitgebracht. Een prima idee, want het boek van Davies boeit van begin tot eind. De Koekoek is dan ook een intrigerende vogel. Eigenlijk is het een Afrikaanse soort, die slechts drie maanden naar Europa komt om daar voor nageslacht te zorgen. De manier waarop de Koekoek dat organiseert, wordt in dit boek op grondige, maar boeiende wijze beschreven. Je spaart natuurlijk een boel energie uit door je eieren in de nesten van andere vogels te deponeren, maar er komen heel wat listen bij kijken om dat voor elkaar te krijgen! Elk koekoekvrouwje is gespecialiseerd op één gastoudersoort. Door urenlang verscholen in het groen de omgeving te observeren, worden de nestplaatsen van gastouders gelokaliseerd. Als er gefoerageerd moet worden, vliegt zij een eind weg om zo min mogelijk bij de gevonden nesten op te vallen. Als de mogelijke gastouders met de eileg zijn begonnen en nog niet continu bij het nest aanwezig zijn, slaat de Koekoek toe. Zij vliegt naar het nestje, pikt er een ei uit en

likt dat door. Daarna wordt binnen enkele minuten een koekoeksei in het nest gelegd. Dat ei is iets groter dan de andere eitjes, maar heeft een kleur en streepjespatroon dat veel op dat van de andere eitjes lijkt. Als de gastouders het ei niet herkennen, volgt er een horror scenario waarbij geen eigen jongen, maar wel één Koekoek wordt grootgebracht.

Het aardige van dit boek is, dat de schrijver allerlei experimenten uitvoert om meer inzicht te krijgen in de evolutionaire 'wapenwedloop' tussen de Koekoek en de gastouders. Zo maakt hij veel verschillende namaak eitjes en deponert die in de door hem gevonden nesten van de Kleine Karekiet, om te kijken hoever de herkenning door de gastouders gaat. Door dit te doen in een gebied met veel Koekoeken en in een gebied zonder Koekoeken, vond Davies dat Kleine Karekieten veel minder alert zijn op vreemde eieren als er geen Koekoeken in de buurt rondvliegen.

De verleiding is groot hier nog veel meer te vertellen over de wisselwerking tussen Koekoek en Kleine Karekiet. Toch nog een bijzonderheid tot besluit. Een jonge Koekoek heeft een bedelroep die sterk lijkt op een vol nest met jonge karekieten. Hierdoor blijven de ouders de gehele dag voedsel aandragen.

Ook al is in dit boek geen foto of grafiek te vinden, het boeit van begin tot eind. Speciaal aanbevolen voor de trouwe inventariseerders van de BMP-kavels in de AW-duinen die regelmatig een Koekoek zien en horen. Van paarvorming in namelijk geen sprake en van een duidelijk eigen territorium van de mannetjes al evenmin. Dit maakt het vrijwel onmogelijk vast te stellen hoeveel Koekoeken een bepaald gebied bewonen.